

realizmus felé. Ugyanilyen irányban halad az új orosz opera és operett is. Nemirovics—Dancsenko kísérleti operájában a szöveg éppen olyan fontos, mint a zene, a színész játéka éppen olyan fontos, mint az éneke. Ez az új operatípus lélektani és szociális valóságot akar érzékeltetni a zene segítségével.

Könyve végén a szerző leszögezi a mai orosz színház célkitűzéseit. A szovjet-színház — mint mondja — nemcsak ábrázolni akarja a világot, hanem hozzá akar járulni átalakításához is. A színrekerülő darabok a mai orosz élet alapvető problémáival foglalkoznak és igyekeznek megjelölni a megoldási lehetőségeket. A tömegek érdeklődése a színház iránt rendkívül erős.

Bálint György

Markov: The Soviet Theatre. Von Georg Bálint.

Markov, Direktor einer der Moskauer Opern, und Rezensent der „Izvestia“ gibt ein umfassendes Bild über die Entwicklung des Theaterwesens in Sowjet-russland, und publiziert interessante Angaben über die starke Zunahme der Zahl der Theater. Immer grössere Massen besuchen die Theater, und zwar nicht nur auf rein russischem Gebiet, sondern auch von Seiten der Nationalitäten. Von Jahr zu Jahr verringert sich die Zahl der in den grossen Theatern aufgeführten Stücke, weil jedes Stück erst nach langer, mit grosser Sorgfalt vorbereiteten Arbeit zur Aufführung gelangt, und dann lange Zeit auf dem Spielplan bleibt. Die Arbeiter- und Bauern-Spielgenossenschaften, unter der Leitung von Berufsschauspieler und Regisseure vermehren sich ebenfalls in raschem Tempo. Markov erläutert gründlich die Entwicklung der grundlegenden Regierichtungen, insbesondere derer von Stanislavsky, Wachtangow, Meyerhold und Tairow. Er stellt fest, dass sich die Übertreibungen der verschiedenen Spielstile gesetzt haben, und dass sie sich immer mehr einem gewissen sozialistischen Realismus nähern. Bei der Aufführung historischer und klassischer Schauspiele trachtet der Regisseur nicht nur die Atmosphäre des Stückes, sondern auch die Epoche, respektive die betreffenden Zusammenhänge der Gesellschaft klarzulegen. Am Schluss des Buches erläutert er die neue russische Oper, in welcher dem Textbuch und der schauspielerischen Darstellung dieselbe Wichtigkeit zukommt, wie der Musik und dem Gesang.

A MAGYAR NÉPI SZINJÁTÉKSZERŰ SZOKÁSOK KÉRDÉSE.

Néprajzi szakirodalmunk a közelmúltban ismételtén foglalkozott a magyar néprajzi kutatás egyik legmostohábban kezelt területével: parasztságunk szinjátékszerű, teátrális — „alakoskodó“ (elhibázott szóhasználat!) szokásaival. Ezek az összefoglaló jellegű vizsgálódások is rámutatnak arra az oly sokszor és nagyon kevés eredménnyel hangoztatott mulasztásra, amely tudományunkat terheli. Nemcsak az elméleti irodalom szegényes és kritikailag komolyan át nem rostált,¹ de az összegyűjtött anyag is oly kevés, hogy inkább kalandos hipotézisekre csábít s nehezen enged a komoly kutatónak. Igaz ugyan, hogy nem csak a vonatkozó magyar hagyomány anyag kevés, a külföldi irodalom dramatikus jellegű népi anyaga sem túlságosan nagy s nem ad valami sok alkalmat a földrajz-történeti összevetésekre. Mindenesetre jóval

¹ Még *Sebestyén Gyulának* a regősénekekről szóló tetszetős elmélete sem részesült komolyan kiépitett kritikában. Laikus elméletek e téren még mindig keletkeznek: V. ö. *Kallós Zsigmond* újabb tanulmányait a Vasi Szemlében.

többet nyujt, mint amennyit az újabb magyar összefoglaló irodalom e kérdéssel kapcsolatban fölhasznált. A szomszéd népekre vonatkozóan értékes anyagot képvisel Bartók Béla legújabb munkája² s az európai anyaggal kapcsolatban megemlíthetjük pl. E. K. Chambers jelentős kutatásait.³

Jelen cikkünknek nem célja, — terjedelmünk sem engedné, de nem is kívánunk ez ismertetésben saját kutatásainknak elébe vágni, — hogy a paraszti színjátékszerű szokásoknak, magatartásoknak egész problematikáját még csak utalásszerűen is feldolgozzuk. Pusztán néhány olyan kérdésre kívánunk rámutatni, amelyekre az említendő tanulmányok önkénytelenül is fölhívják a figyelmet. Nincs sok mondani-valónk az első tanulmány anyagáról, amely — többek között — népünk dramatikus hagyományainak tárgyait, felszerelését, mintegy 'színészi kellékeit' vizsgálja.⁴ A bemutatott anyag ellen nem lehet kifogást emelni: szakszerű, tömör morfológiai analizálása a különböző tárgyaknak. Az már kétségesebb, hogy módszertanilag helyeselhető-e a tárgyaknak és maguknak a szokásoknak ily erőszakos kettéválasztása? (Sajnos, mind a négy kötet jellemző hibája ez a módszertani tévedés, amely egy valóban rég meghaladott etnológiai szemlélet emléke csupán.) Ha bárhol is elfogadjuk a tárgyi és szellemi javaknak kettéválasztását, a színjátékszerű szokásoknál minden ok a szétválasztás ellen szól, hiszen a színjátéknak e kellékei valóban eltéphetetlenek a komoly tárgyalás folyamán az aktustól, a dramatikus szövegektől s a szokásformáktól. Ezt a kettévontást pusztán a hibás módszer tehetetlenségi nyomatéka eredményezte.

Színjátékszerű szokásainkról a másik szintén összefoglaló jellegű tanulmányt is Viski Károly írta.⁵ Előre kell bocsájtanunk, hogy ez a tanulmány a három kötet legjobb munkája: tömör, világos összefoglalás, az eddigi legjobb eredmények, érzékenység az újabb etnológia problematikája iránt — mindez azonban kevés volt ahhoz, hogy az eddigi munkálatok hiányait pótolja. Így eredményei megmaradnak az összehasonlító földrajz-történeti, filológiai módszer által eddig nyujtott tényeknél. Ezek a tények pedig elég kis területet világítanak meg. Hiszen ez a történeti filológiai vizsgálódás — hogy egyelőre a tanulmány határain belül maradjunk — nem tud konkrét választ adni például az európai összefüggés kérdéseire, a betlehemes játékok magyarországi útját, a katolikus és protestáns területek játékaik történeti és műfaji összefüggéseit is csak nagy általánosságban magyarázhatja. Ezért azután az európai népjátékokkal való formai és genetikus összefüggés éppúgy homályban marad előttünk mint a középeurópai, déleurópai s magyar összefüggések. Ugyancsak rövidre fogott a stílustörténeti, stíluskritikai analízis. Bár ez a szempont a legkövetkezetesebben keresztülvitt, a stílus-rétegek nem különülnek el elég élesen, helyesebben a kapcsolatuk nem tetszik elég szervesnek. Holott ezt a részét a kutatásnak a meglévő anyag dokumentálni tudja. Így a misztériumjátékok, iskoladrámák, marionett-játékok (s a feltehetően a kőkorszak óta továbbélő tánc- és mozdulatformák) rétegei, a kántorkönyvek és népénekek vi-

² Béla Bartók: *Melodien der rumänischen Colinde*. Wien, 1935.

³ E. K. Chambers: *The Mediaeval Stage*, I—II. Oxford, 1903. V. ö.: *The English Folk-Play*, Oxford, 1933., etc.

⁴ Viski Károly: *A hagyomány tárgyai*, I.: *Magyarság Néprajza*, II. 396. fl.

⁵ *Drámai hagyományok* c. alatt I. *Magyarság Néprajza*, III. 326. fl.

szonya, régi hagyomány s az iskola útján elterjedett. Minde rétegeket vizsgálja Viski szép tanulmánya, de az analízis túlságosan is a felületén marad a különböző rétegeknek. Jó lett volna világosan elkülöníteni a valóban teatrális, *elsősorban* dramatikus játékokat a csak koldulás céljait szolgáló játékoktól.

Súlyosabb hiány, hogy a dramatikus, színjátékszerű szokások mélyebb etnológiai és szociológiai értelmezése teljesen elmaradt. A paraszti kultúrák helyes értelmezése megkívánja, hogy e probléma-körben elsősorban a paraszti színjátszók színészi magatartását vizsgáljuk.⁶ E kérdés mellett — ezt Hont sem említi — igen fontos lenne a paraszti (*hallgatók* magatartás-vizsgálata is. Etnológiailag, szociológiailag helyesen csak e kétfajta magatartás és e magatartások viszonylatának analízise után érthetjük meg a színjátékszerű szokásokat, azoknak szerepét, érvényét, hitelességét. A falu szerkezeti- és funkció-rendszerébe egyébként nem is tudjuk lényege szerint beilleszteni e hagyományozott szokásokat, ha e magatartások minőségét, viszonylatait nem tanulmányozzuk. Színjátékszerű szokásaink lényeges problémái itt rejlenek. A további kutatásoknak elsősorban erre a területre kell irányulniok.

*

Viski, bár a dramatikus, színjátékszerű szokások között megemlíti a magyar szokásanyagból a lakodalmas szokások egy részét, de mégis elkülöníti a tárgyalás menetén. Kissé igazságtalanul. Hiszen a sokkal rövidebb s jelentéktelenebb balázsolás szokását is tárgyalja. Néprajztudományunk abban a szerencsés helyzetben van, hogy a lakodalmi szokásleírások bőséges anyaga fölött rendelkezhetik. E leírások szövegeinek és szokásanyagának tüzetesebb összehasonlító vizsgálata érdekes anyagot tárna föl a kutatók előtt.

Ortutay Gyula

Zur Frage der schauspielartigen Gebräuche des ungarischen Volkes. — Von Julius Ortutay.

Bei der Untersuchung der Volkssitten des ungarischen Bauern haben sich die Forscher nur sehr selten mit den schauspielartigen Gebräuchen desselben beschäftigt. Dieses Erforschungsgebiet wurde auch von den Sammlern ziemlich vernachlässigt ebenso wie die damit verbundenen theoretischen Probleme. Die einzige zusammenfassende Monographie die die Gesamtkultur der ungarischen Bauern zur Darstellung bringt (Magyarság Néprajza), behandelt die Frage der schauspielartigen Volkssitten in sehr kurzgefasster Art und kommt über die Wiederholung der Resultate der vorherigen historisch-philologischen Forschung nicht weit hinaus. Der Frage wurde auch diesmal keine tiefgreifende Behandlung zuteil (z. B. Bewusst—Schauspielerisches in der Vortragskunst des Bauern, soziologische Momente, etc.). Der Artikel bespricht noch eine Anzahl von schauspielartigen Gebräuchen, die vor und während der Hochzeit üblich sind. Letztere vertreten ein völlig ausser Acht gelassenes Gebiet der bisherigen Erforschung der schauspielartigen ungarischen Volkssitten.

⁶ E kérdést egyéb tanulmányaink szemléletével megegyezően fejtegeti Hont Ferenc: A színészi magatartás társadalmi típusai. Gondolat, 1936. 71. II. c. tanulmányában Magyarországon először.